provinsje fryslân
provincie fryslân

Samenvatting

Discussienotitie Omgevingsvisie

Provinciale Staten van Fryslân

ROYAL CLUB

Vooraf

De provincie Fryslân gaat een Omgevingsvisie maken. In deze visie komt het nieuwe provinciale beleid voor de fysieke leefomgeving bij elkaar te staan. Het gaat om de hoofdlijnen voor de langere termijn (2025/ 2030) m.b.t. de ruimtelijke inrichting van Fryslân, de provinciale waterhuishouding, infrastructuur, natuur, landschap en milieu. De Omgevingsvisie wordt gebaseerd op de Omgevingswet; deze nieuwe wet bundelt bestaande wetten op het gebied van bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, landschap en natuur.
In de provinciale Omgevingsvisie zullen o.a. opgaan het Streekplan, het Provinciaal Verkeer en Vervoerplan, het Provinciaal Waterhuishoudingsplan en het Frysk Miljeuplan. De Omgevingsvisie heeft dus geen betrekking op de sociale leefomgeving: onderwijs, zorg en welzijn, taal en cultuur.

We willen met de provinciale Omgevingsvisie het volgende bereiken:
- meer samenhang in beleid en regels voor het totaal van de fysieke leefomgeving;
- herkenbaarheid van de provinciale opgaven, doelen, en inzet;
- inzicht in de inspanningen die de mienskip zelf kan leveren aan het bereiken van doelen;
- een versterking van de politieke sturing, en tegelijk minder beleid en regels;
- flexibiliteit en afwegingsruimte voor realiseren van doelen in de fysieke leefomgeving;
- een heldere organisatie en een slagvaardige uitvoering.

Dit sluit goed aan op de doelen van de nieuwe Omgevingswet. We willen een modern omgevingsbeleid waarin de nadruk ligt op het uitnodigen van ontwikkelingen in plaats van op het verbieden ervan. De doelen dragen ook bij aan snellere en eenvoudiger procedures.
In deze Notitie geven we een voorzet voor de maatschappelijke dialoog; de Notitie is een samenvatting van de Discussienotitie Omgevingsvisie, die u op de provinciale website www.fryslan.frl/omgevingsvisie kunt vinden. We nodigen u van harte uit om op basis hiervan, ideeën en bijdragen te leveren voor de Omgevingsvisie. De discussie-items zijn niet uitputtend; u kunt ook andere punten aandragen.

De Omgevingsvisie zal zo integraal mogelijk zijn en de samenhang laten zien tussen thema's en opgaven. We denken dat we hiervoor goed gebruik kunnen maken van vier integrerende principes: een verbonden, een versterkt, een verrijkt, en een verduurzaamt Fryslân. We zullen dit nog verder uitwerken.
In deze Notitie hanteren we vanuit praktisch oogpunt nog een thematische indeling; dit met het oog op de leesbaarheid en omdat veel van het huidige beleid nog in thematische plannen staat. Bij de discussie-items kijken we al wel zoveel mogelijk over de thema's heen.
Thema's werken ook op elkaar in. Zo heeft de ontwikkeling van de landbouw en recreatie effecten op water, bodem, natuur en landschap. En de ruimte voor duurzame energie is van invloed op landschap en milieukwaliteiten.

Het gaat niet alleen om de inhoud van beleid, maar ook om de rol van provincie, gemeenten, waterschap en maatschappelijke partners. Ook die rolverdeling gaan we tegen het licht houden en moderniseren, samen met andere partijen. Bij elk discussie-item kunt u de vraag stellen welke partij(en) het beste welke opgave kan oppakken. Waar zijn partijen bijvoorbeeld al mee bezig en kan de provincie op aansluiten? Als partijen verantwoordelijkheden op willen pakken, kan de provinciale rol beperkt zijn.

Thema wonen, werken en voorzieningen

Waarom een visie op wonen, werken en voorzieningen?

De inrichting en ontwikkeling van steden en dorpen zijn belangrijk voor de leefbaarheid en vitaliteit van gebieden. De zes stedelijke centra[1] in het Streekplan Fryslân 2007 hebben veel ontwikkelingsruimte gekregen. Zestien regionale centra hebben een belangrijke verzorgingsfunctie voor hun regio. De overige kernen kunnen de lokale behoefte aan woningen en bedrijven opvangen.
De provincie maakt regionale afspraken met gemeenten over de kwantiteit en kwaliteit van de woningbouw en de ontwikkeling van bedrijventerreinen en kantoren. Uitgangspunten hierbij zijn zorgvuldig ruimtegebruik (niet meer en niet minder dan nodig is) en een goede afstemming tussen gemeenten (geen onevenredige concurrentie). Ook let de provincie er samen met gemeenten op dat functies op de goede plek terecht komen: een groot kantoor hoort bijv. in een stedelijk centrum, bij voorkeur op een locatie die goed met het openbaar vervoer ontsloten is. Een nieuwe winkel hoort in het centrum, tenzij het daar echt niet past.

Wat speelt er?

- Er is minder behoefte aan nieuwe woningen, nieuwe bedrijventerreinen en nieuwe kantoren. De behoefte zal zich bovendien concentreren bij de grotere kernen; daarbuiten zullen gebieden te maken krijgen met krimp. Dat heeft verschillende redenen, waaronder de bevolkingsontwikkeling (minder kinderen/ jongeren, meer ouderen) en andere werk- en bedrijfsvormen (minder m^2 per werkplek; meer flexwerken).
- De nadruk ligt op het aanpassen en hergebruiken van bestaande gebouwen en terreinen. Op die manier kunnen leegstand en verpaupering aangepakt worden.
- Veel partijen zijn zich nu bewust van de omslag van groei naar krimp. In de komende periode gaat men aan de slag om de leefbaarheid en vitaliteit van gebieden overeind te houden. Dit vraagt om creatieve oplossingen en ideeën, bijv. door het combineren en concentreren van voorzieningen. En door het bevorderen van economische dynamiek en werkgelegenheid.
- De afgelopen jaren is de winkelleegstand toegenomen. Dit kan afbreuk doen aan levendige en aantrekkelijke centrumgebieden.

1 Provinciehoofdstad Leeuwarden, Drachten, Heerenveen, Sneek, Harlingen en regiostad Dokkum.

Waar gaat de discussie over?

- Wanneer er minder woningen, bedrijventerreinen e.d. over kernen 'te verdelen zijn', luistert het minder nauw waar ze terecht komen. Is een onderverdeling van kernen[2], zoals deze nu in het Streekplan staat, volgens u nog zinvol?
- Zijn volgens u afspraken nodig tussen provincie en gemeenten om de belangrijkste economische centra in Fryslân sterk te houden? En moet de Omgevingsvisie hiervoor waarborgen bieden? Zo ja welke?
- Als u een bedrijf hebt op een bedrijventerrein: zou u meedoen en meebetalen aan een plan om het terrein grootschalig op te knappen en aan te passen aan de eisen van de tijd? Of is dat alleen een taak voor de overheid?
- Vooral in krimpgebieden zullen de woningen die nog gebouwd worden goed moeten aansluiten op de vraag om bijv. leegstand te voorkomen. Waar moet volgens u dan de nadruk op liggen: bouwen in bestaand bebouwd gebied, meer woningen voor eenpersoonshuishoudens en oudere mensen? Of juist bouwen voor starters en gezinnen?
- Het is u vast wel opgevallen: steeds meer winkels staan leeg. Moeten we hier wat aan gaan doen? Zo ja, wat? En heeft de provincie hierin een rol, bijv. door het leveren van kennis, het bij elkaar brengen van partijen, of het stimuleren van bepaalde ontwikkelingen?

2 In stedelijke centra, regionale centra, bedrijfsconcentratiekernen en overige kernen.

Thema mobiliteit en bereikbaarheid

Waarom een visie op mobiliteit en bereikbaarheid?

Inwoners en bezoekers moeten zich optimaal kunnen verplaatsen en goederen moeten getransporteerd kunnen worden; we willen dat dit veilig gebeurt en met zo weinig mogelijk schade aan natuur, landschap en milieu (Provinciaal verkeer en vervoerplan). Voor de verkeersveiligheid hebben we concrete doelen geformuleerd om het aantal verkeersslachtoffers terug te brengen.
We zorgen voor een logisch en veilig wegennet, waarbij het verkeer zoveel mogelijk op de belangrijkste wegen wordt gebundeld. De provincie richt de provinciale wegen veilig in en zorgt voor goede inpassing in natuur en landschap. De provincie is ook verantwoordelijk voor een goed vaarwegennet voor beroepsvaart en recreatievaart, en voor goed en betaalbaar openbaar vervoer met sterke hoofdlijnen en regionale maatwerkoplossingen. We stimuleren verder het fietsverkeer, o.a. door verbetering van het hoofdfietsnet. Via educatie en handhaving dragen we bij aan veilig verkeersgedrag. We bevorderen bewuste mobiliteitskeuzes.

Wat speelt er?

- Extra impulsen uit het Coalitieakkoord 2015-2019 betreffen de wegverdubbeling N381 Donkerbroek-Oosterwolde Zuid en verbetering van de doorstroming op de rondweg Lemmer; bij het Rijk dringen we aan op aanleg van een aquaduct bij Skarsterrien. Verder komen er studies naar verbetering van de vaarweg Drachten en de vaarweg Heerenveen.
- De grote wegenprojecten zijn binnenkort gereed. Daarmee is de hoofdwegenstructuur goed neergezet. Wel verandert de mobiliteit: de groei van het wegverkeer vlakt af, er komen meer zelfrijdende en elektrische auto's, elektrische fietsen, grotere en zwaardere vrachtauto's, snellere landbouwvoertuigen. Dit kan consequenties hebben voor de inrichting van wegen. Ook de binnenvaartvloot verandert: het aandeel grote schepen neemt toe.
- De verkeersveiligheid verbetert. Bij ouderen en fietsers zien we echter nog veel ernstige verkeersongevallen.
- Duurzame investeringen en duurzame transportbrandstoffen nemen een steeds grotere plaats in. De kosten van het openbaar vervoer zullen waarschijnlijk na 2020 stijgen.

Waar gaat de discussie over?

- Moet bij de inrichting van wegen al rekening worden gehouden met bijv. zelfrijdende auto's? En welke bruggen moeten we geschikt maken voor zware vrachtauto's?
- Ouderen en fietsers zijn kwetsbare verkeersdeelnemers. Hoe kan de verkeersveiligheid voor hen verbeteren?
- Veel grote wegenprojecten zijn binnenkort gereed. Is het Friese wegenstelsel volgens u nu klaar voor de toekomst? Zo nee, wat ontbreekt er nog?
  Moeten de vaarwegen geschikt worden gemaakt voor grote schepen?
- Wat draagt volgens u het meeste bij aan duurzaam verkeer en vervoer: meer gebruik van duurzame brandstoffen, elektrificatie van spoorwegen, toepassing van nieuwe materialen bij aanleg en onderhoud van wegen?

- Waar zou u in het openbaar vervoer de prioriteit leggen: frequente verbindingen op de hoofdlijnen, of maximale bereikbaarheid van kleine kernen?
- Wat vindt u ervan als de provincie verantwoordelijk wordt voor de Waddenveren? En moet de provincie helpen bij aanleg en verbetering van gemeentelijke fietspaden?

Thema recreatie en toerisme

Waarom een visie op recreatie en toerisme?

Fryslân heeft voor toeristen veel te bieden. Van oudsher is de vaarrecreatie goed vertegenwoordigd. Cultuurtoerisme en plattelandstoerisme zijn kleinschaliger, maar hebben ook potenties. De recreatie is in Fryslân een belangrijke economische sector waarin veel werkgelegenheid zit.
We streven naar kwaliteitsverbetering van recreatieve voorzieningen en bieden ruimte aan kansrijke initiatieven. Hierbij gaan we uit van concentratie van recreatieve voorzieningen bij de recreatiekernen in het Streekplan Fryslân 2007. Recreatieve functies kunnen elkaar zo versterken, en het landschap wordt ontzien. In alle gevallen geldt dat recreatieve voorzieningen zorgvuldig in het landschap worden ingepast. Buiten de recreatiekernen zijn kleinschalige ontwikkelingen mogelijk, zoals kamperen bij de boer en kleinschalige watersportvoorzieningen. Op de Waddeneilanden zijn geen recreatiekernen aangewezen. Landschap en natuur bepalen wat hier mogelijk is.
Het gebruik van recreatiewoningen als gewone woning is en blijft ongewenst. Gemeenten regelen dit en letten hierop.

Wat speelt er?

- Uit onderzoek[3] blijkt dat Fryslân zich vooral moet richten op kwaliteitsverbetering: niet meer van hetzelfde, maar aanvullingen die vooral het hogere marktsegment bedienen. Met ruimte voor bestaande voorzieningen om een kwaliteitssprong te maken.
- De regels voor natuurbescherming zijn belangrijker geworden voor de recreatieve mogelijkheden. Ze bepalen in belangrijke mate wat mogelijk is in de buurt van kwetsbare natuurgebieden als de Waddenzee en op de Waddeneilanden.

Waar gaat de discussie over?

- Kunnen campings en recreatiebungalows overal terecht komen, mits ze goed worden ingepast? Of is het beter om ze te concentreren bij kernen waar al meer recreatieve voorzieningen zijn?
- Mag het aantal tenten en caravans, camperplaatsen, recreatiewoningen en ligplaatsen in Fryslân volgens u toenemen? Ziet u in dit verband een risico dat bijv. op de Waddeneilanden teveel toeristen komen? Zo ja, zijn regels/ waarborgen nodig om dat te voorkomen?

3 Onderzoek Verblijfsrecreatie in Fryslân, Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, april 2013, onderzoek t.b.v. ruimtelijk en toeristisch beleid.

Thema duurzame energie

Waarom een visie op duurzame energie?

Klimaatverandering maakt de omschakeling van fossiele naar duurzame energie urgent. We willen dat in 2020 16% en in 2025 25% van het energieverbruik in Fryslân duurzaam wordt opgewekt. Dit moet gebeuren door innovatie, snelle toepassing van nieuwe technieken, en stimulering van lokale initiatieven. We gaan in het Uitvoeringsprogramma duurzame energie uit van een brede duurzame energiemix: wind, zon, biomassa en warmte.

Met het Rijk hebben we afgesproken dat in 2020 in Fryslân 530,5 MW aan windenergievermogen is gerealiseerd. Eind 2014 hebben Provinciale Staten besloten deze taakstelling als volgt in te vullen:

- een windpark in het IJsselmeer van 316 MW;
- een windpark op de Kop van de Afsluitdijk van 36 MW;
- het Friese deel van het windpark Noordoostpolder van 18 MW;
- bestaande molens met een totaal van 168 MW.

Voor de andere onderdelen van de energiemix gaan we met partijen bekijken aan welk soort energie op welke plek behoefte is: waar is warmte nodig, waar elektriciteit en waar gas.

Zonnepanelen zijn volgens de Nota Romte foar Sinne mogelijk in of aansluitend op steden en dorpen, bij een agrarisch bedrijf of niet-agrarisch bedrijf, en langs infrastructuur (weg, spoor, water). Op de Waddeneilanden is bij uitzondering een opstelling toegestaan die niet aansluit op een dorp.

Bij een agrarisch bedrijf zijn mestvergisting en biovergassing mogelijk.

Ook energiebesparing moet bijdragen aan minder CO_2-uitstoot. Zowel Rijk, provincie als gemeenten stimuleren energiebesparing. Wij doen dit via de subsidieregeling Friese energiepremie en via het Fûns Skjinne Fryske Enerzjy. Andere partijen dragen hun steentje bij.

Wat speelt er?

- *Van de duurzame energiemix is het onderdeel windenergie ingevuld. Deze stellen we niet ter discussie.*
- Er kan behoefte ontstaan aan een paar grootschalige zonne-energieopstellingen met een regionale functie. De onderdelen warmte en biomassa moeten nog worden ingevuld. Dit zal gebeuren op basis van de vraag welke energie op welke plek nodig is.

Waar gaat de discussie over?

- Wilt u actief een bijdrage leveren om meer energie duurzaam op te wekken? Zo ja, op welke manier? Wat moet de provincie doen?
- Vindt u dat we maximaal moeten inzetten op zonne-energieopstellingen? Zo ja, waarom en moeten hierbij voorwaarden gelden? Zo nee, waarom niet?
- Hebt u suggesties voor een goede inpassing van installaties voor energieopwekking uit biomassa en warmte?

Thema Milieu, in relatie tot het woon- en leefklimaat

Waarom een visie op milieu?

Een belangrijk uitgangspunt in ons Frysk Miljeuplan 2015 is dat de huidige inwoners van Fryslân zich zodanig kunnen ontwikkelen, dat deze de ontwikkelingsmogelijkheden van inwoners van andere delen van de wereld en van toekomstige generaties niet nadelig beïnvloeden. Met andere woorden: werken aan een duurzaam Fryslân. Een provincie waarin het tot in lengte van dagen goed wonen, leren, werken en recreëren is. Een provincie waarin economische, sociale en ecologische ontwikkeling hand in hand gaan. Voor de milieukwaliteit betekent dit dat er geen schadelijke onttrekkingen of toevoegingen aan het fysieke leefmilieu mogen plaatsvinden. Fryslân is voor een belangrijk deel schoon: veel milieudoelen in relatie tot het woon- en leefklimaat van mensen zijn gehaald. Het is nu belangrijk om dat wat schoon is schoon te houden, de laatste knelpunten op te lossen, en te voorkomen dat nieuwe knelpunten ontstaan. Doel is dat het Friese leefmilieu voldoet aan alle wettelijke milieunormen. Op enkele plekken is de bodem nog ernstig verontreinigd of zijn er problemen op het

gebied van externe veiligheid of geluidhinder; deze laatste milieuknelpunten in Fryslân zullen de komende jaren gesaneerd worden.

Wat speelt er?

- We stimuleren bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties om ook hun verantwoordelijkheid te nemen voor een duurzame ontwikkeling. Op dit moment werken we aan een Friese Grondstoffenagenda, Duurzame transportbrandstoffen, Fairtrade- en millenniumdoelen en Eetbaar Fryslân.
- Gemeenten krijgen meer wettelijke bevoegdheden om milieuzaken te regelen. Dit heeft gevolgen hebben voor de rol van de provincie op milieugebied. Verder komen in de nieuwe Omgevingswet meer mogelijkheden om (tijdelijk) van algemene milieunormen af te wijken. Dit kan meer ruimte bieden om plaatselijke milieuknelpunten op te lossen.

Waar gaat de discussie over?

- De provincie heeft een taak bij de sanering van ernstige bodemverontreinigingen, het verlenen van milieuvergunningen voor bedrijven die veel geluid maken of risicovol zijn, en het beschermen van gebieden voor winning van drinkwater of gebieden die heel stil zijn. Vindt u dat de provincie die taken moet houden?
- Ziet u spanning tussen het voldoen aan algemene wettelijke milieunormen, en het oplossen van plaatselijke milieuproblemen? Wat is volgens u belangrijker?

Thema landbouw, landelijk gebied

Waarom een visie op landbouw, landelijk gebied?

Het landelijk gebied – het gebied buiten steden en dorpen – willen we mooi en vitaal houden. Er is volgens het Streekplan Fryslân 2007 ruimte voor vergroting van agrarische bedrijven, mits de bedrijven goed worden ingepast in het landschap en de omgeving. Gemeenten zorgen daar per bedrijf voor en schakelen hierbij deskundigen in (De Nije Pleats-methode).
Voor veehouderijen gelden volgens de Beleidsnotities schaalvergroting veehouderij specifieke randvoorwaarden, zoals een maximum oppervlak van het bouwvlak. Melkveehouderijen moeten voldoende grond hebben voor mestafzet. Nieuwe varkenshouderijen en pluimveehouderijen zijn niet mogelijk.

Nieuwe stedelijke functies[4] zijn in het landelijk gebied in principe niet gewenst. Hierop zijn uitzonderingen mogelijk wanneer ze zorgen voor het behoud of versterken van kwaliteiten. Een voorbeeld hiervan is hergebruik van vrijkomende boerderijen.
Er zijn specifieke mogelijkheden voor ontwikkeling van glastuinbouw in Noordwest-Fryslân; daarbuiten zijn de mogelijkheden voor glastuinbouw beperkt. Ook is er ruimte voor mestverwerking en mestvergisting op het eigen agrarische erf.

Wat speelt er?

- Een goede balans is nodig tussen een concurrerende én een duurzame landbouw. Kennis en innovatie maken veel mogelijk, bijv. op het gebied van lokale energie-

4 Zoals winkels, woningen, niet-agrarische bedrijven, kantoren.

opwekking en weidevogelbeheer. Sommige bedrijven schakelen over op meer extensieve of biologische productie, of op het produceren voor de bio-based economy (bbe)[5]. Nieuwe mestregels leiden ertoe dat melkveehouderijen meer grond nodig hebben voor mestafzet.

- Schaalvergroting van agrarische bedrijven zal voorlopig doorgaan. Het aantal agrarische bedrijven neemt hierbij af. Het risico van leegstand en verpaupering van bebouwing neemt toe. Vrijkomende erven kunnen aantrekkelijk zijn voor wonen, zorg, werken en recreatie.
- Er is meer aandacht voor de effecten van veehouderijen op de volksgezondheid. Gemeenten en provincies kunnen wellicht het aantal dieren in een gebied of op een locatie begrenzen.
- Er is in Fryslân geen behoefte aan uitbreiding van glastuinbouw. Er zal wel ruimte nodig zijn voor installaties voor duurzame energieproductie, zoals monovergisters en reststoffenconversiestations voor verwerking van mest en groene reststromen.

Waar gaat de discussie over?

- Als u een agrarisch bedrijf hebt: hebben u en uw collega's voldoende oog voor landschap en natuur? Ziet u mogelijkheden om daar méér rekening mee te houden?
- Wat zou u ervan vinden als Friese boeren niet alleen voedsel maar ook grondstoffen voor de industrie produceren?
- Meer boerderijen staan leeg en verkrotten. Wat moet er volgens u gebeuren: hergebruiken, slopen, of allebei?
- Maakt u zich wel eens zorgen om de effecten van veehouderij op uw gezondheid? Zo ja, wat moet daaraan gedaan worden?

5 In een bbe zijn fossiele grondstoffen vervangen door groene grondstoffen; dat kunnen groene reststromen zijn die nu nog niet (optimaal) benut worden, maar ook biomassa die specifiek voor bbe-toepassingen geteeld wordt.

Thema landschap en cultuurhistorie

Waarom een visie op landschap en cultuurhistorie?

Fryslân heeft mooie landschappen en cultuurhistorische kwaliteiten. Gezamenlijk vormen ze het palet dat Fryslân kenmerkt, identiteit geeft, en waar inwoners en toeristen veel waarde aan hechten. In het Streekplan Fryslân 2007 en de provinciale structuurvisie Grutsk op 'e Romte 2014 staan de kernkwaliteiten van landschap en cultuurhistorie in Fryslân, zoals de concentratie van terpen en boerderijplaatsen op een kwelderwal. Op de Friese archeologische monumentenkaart extra (Famke) staan archeologische vindplaatsen.
Deze informatie vormt een waardevolle inspiratiebron voor het maken van plannen en projecten. Gemeenten vragen we om in hun ruimtelijke plannen en bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening te houden met deze kwaliteiten.

Wat speelt er?

- Landschap en cultuurhistorie zijn niet statisch. Veranderingen in de landbouw, waterberging en natuurontwikkeling zorgen o.a. voor dynamiek. Hoe passen we zulke ontwikkelingen in en creëren we meerwaarde, ook voor het landschap en de cultuurhistorie van de toekomst? En hoe zorgen we dat karakteristieke gebouwen zoals boerderijen waarvan de functie verdwijnt, een nieuwe bestemming krijgen en onderhouden worden?
- Het bewustzijn over de waarde van landschap en cultuurhistorie is de afgelopen jaren groter geworden. Meer dan voorheen kunnen landschap en cultuurhistorie als inspiratiebron en ontwerpfactor dienen voor nieuwe ontwikkelingen. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van de Nije Pleats methode[6] voor het inpassen van agrarische bedrijven. Deze methode kan voor meer ontwikkelingen worden toegepast.
- Zuidwest-Fryslân en de Noordelijke Friese Wouden zijn geselecteerd en begrensd als Nationale Landschappen[7]; het ontwikkelen van het landschap wordt hier extra gestimuleerd, bijv. via het onderhoud van houtsingels. Ook de duisternis van grote delen van Fryslân vormt een bijzondere kwaliteit van het landschap.

Waar gaat de discussie over?

- Terpen, oude dijken, elzensingels, en weidse vergezichten bepalen mede het palet van Fryslân. Is het vanzelfsprekend dat zulke elementen en structuren behouden blijven, of moeten we daar actief wat voor doen? Zou u daar aan willen bijdragen als u bijv. een bouwplan ontwikkelt? Wie past zich aan: het landschap aan nieuwe ontwikkelingen zoals grotere agrarische bedrijven, of omgekeerd?
- Zijn er volgens u nieuwe inkomstenbronnen om Fryslân mooi te houden of nog mooier te maken? Zo ja, welke? Als u een onderneming hebt: ziet u kansen om meer gebruik te maken van de kenmerken en kwaliteiten van Fryslân en er ook aan bij te dragen?
- Vindt u het belangrijk dat bepaalde gebieden extra worden beschermd? Is de nacht in gebieden van Fryslân donker genoeg? Zo nee, vindt u dat daar wat aan gedaan moet worden, bijv. door andere straatverlichting?

6 De Nije Pleats methode houdt in dat een team van deskundigen gezamenlijke en integraal kijkt naar een goede inpassing van een agrarisch bedrijf in z'n omgeving.
7 Dit zijn landschappen met bijzondere waarden omdat ze representatief zijn voor de diversiteit van het Nederlandse landschap.

Thema natuur

Waarom een visie op natuur?

Op twee manieren streven we naar een rijke en gevarieerde natuur in Fryslân: door het realiseren en beschermen van natuurgebieden (gebiedenbenadering) en door het beschermen en versterken van soorten (soortenbenadering). In het Streekplan en de Nota Natuur hebben we dit ingevuld.

Een belangrijk onderdeel van de gebiedenbenadering is het realiseren van de ecologische hoofdstructuur (EHS): een netwerk van natuurgebieden waar veel natuurwaarden aanwezig zijn. In 2014 hebben we de grenzen van de EHS aangepast. We moeten nog 2.400 ha aankopen en 6.000 ha inrichten voor natuur. We gaan er van uit dat de EHS in 2027 is gerealiseerd. *De grenzen van de EHS stellen we niet ter discussie.*

Stikstof is slecht voor natuurgebieden. We willen de stikstofbelasting van kwetsbare natuurgebieden verminderen en tegelijk ontwikkelingsruimte bieden voor veehouderijen die in de buurt liggen. Dit kan door een saldobenadering: een veehouderij kan groeien als de stikstofbelasting door een andere activiteit afneemt.

Het aantal weidevogels is sterk achteruit gegaan. Middelen en inspanningen voor weidevogels concentreren we in de beste weidevogelgebieden. Rust en openheid in deze gebieden handhaven we zoveel mogelijk. Vooral boeren kunnen veel doen voor weidevogels. Ze kunnen hiervoor vergoedingen krijgen. *Ons recente weidevogelbeleid in de Weidevogelnota 2014 stellen we niet ter discussie.*

De ganzen doen het juist goed. We hebben een internationale verantwoordelijkheid voor de bescherming van ganzen die hier overwinteren. Anderzijds streven we naar het beperken van schade aan landbouwgewassen door ganzen, met name in de zomer.

Wat speelt er?

- Provinciaal maar ook landelijk wordt gezocht naar nieuwe partners en nieuwe verdienmodellen in het natuurbeheer.
- De provinciale natuurtaken worden uitgebreid. Zo gaat de provincie de ontheffingen verlenen voor activiteiten en ingrepen die van invloed zijn op kwetsbare soorten.
- De landbouw zal in de bedrijfsvoering meer rekening gaan houden met natuur, met behoud van de koploperpositie. De provincie wil de landbouw bij die omschakeling ondersteunen. Dit kan o.a. door het ontwikkelen en aanbieden van kennis: diverse projecten in het kader van Kulturele Haadsted 2018, door onderzoek en praktijkproeven op de Dairy Campus, kennisuitwisseling via Living Lab, de Akkerbouw Academie en via een Weidevogellectoraat.

Waar gaat de discussie over?

- Denkt u dat onderhoud en beheer van natuurgebieden goedkoper en beter kunnen? Zo ja, hoe? Mag dit ook een ander soort natuur opleveren?
  Kunt u op dit moment voldoende van de Friese natuur genieten?
- Wie zou er volgens u mee kunnen betalen aan de natuur? Hebt u hierover goede ideeën?
- Als u een agrarisch bedrijf hebt: ziet u mogelijkheden om in uw bedrijfsvoering meer rekening te houden met natuur? Wat voor natuur zou dit dan opleveren?

Thema water

Waarom een visie op water?

Om Fryslân tegen de zee te beschermen zijn sterke dijken en duinen nodig; zwakke plekken in dijken worden versterkt. Het achterland is zodanig ingericht en bebouwd, dat de gevolgen van evt. wateroverlast of overstroming zo beperkt mogelijk zijn. Verder zijn goede vluchtwegen, vluchtplaatsen en calamiteitenorganisatie belangrijk. Het vasthouden van water in bovenlopen van beken voorkomt wateroverlast benedenstrooms.
Er is niet teveel en niet te weinig water voor landbouw, recreatie, natuur en drinkwatervoorziening. En er is sprake van een goede verdeling van water tussen landelijk en stedelijk gebied. Ook is de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater goed. Vervuiling van water wordt voorkomen. We garanderen een betrouwbare drinkwaterwinning uit grondwater.
In het Waterhuishoudingsplan hebben we deze uitgangspunten neergelegd.

In het veenweidegebied daalt het maaiveld doordat de veenlaag langzaam verdwijnt. Dit heeft diverse nadelige gevolgen. In gebieden met een dunne veenlaag houden we rekening met maaiveldaling. In gebieden met een dikke veenlaag willen we afbraak van veen vertragen, o.a. door het instellen van hogere zomerpeilen. Op enkele kansrijke locaties zal worden geëxperimenteerd met verdere verhoging van peilen. In het hele

veenweidegebied zijn enkele algemene maatregelen sowieso zinvol, zoals max. 90 cm drooglegging en voorlichting over funderingen. *De hoofdlijnen van de Veenweidevisie 2014 stellen we niet ter discussie.*

Wat speelt er?

- Nog meer dan voorheen zal waterbeheer afgestemd moeten worden op natuur, bodem, milieu, infrastructuur en ruimtelijke ordening. Op die manier kunnen we veel doelen tegelijk realiseren en kosten besparen. Door stedelijke en landelijke gebieden goed in te richten, zijn we voorbereid op extreem natte en droge perioden.
- De provincie is verantwoordelijk voor een goede kwaliteit van grondwater voor de drinkwaterwinning. We gaan op zoek naar strategische grondwatervoorraden.
- We houden rekening met actuele inzichten over klimaatontwikkeling, zeespiegelstijging, verzilting, en nieuwe technieken. Zo kan de kust ook verdedigd worden door kweldervorming met daarachter een brede, multifunctionele dijk.
- Voorlopig komt er geen flexibel peilbeheer voor de Friese boezem vanwege de nadelen voor de beroeps- en recreatievaart. Wel gaan we een lange termijnvisie voor de Friese boezem opstellen.
- In 6 tot 9 pilotgebieden in het veen gaan partijen experimenteren met hogere peilen, aangepaste landbouw, weidevogelbeheer, natuurontwikkeling, en hoogwaterzones voor kwetsbare funderingen. Door maatregelen en geldstromen te bundelen, kan men meerdere doelen bereiken. Succesvolle technieken en maatregelen kunnen op grotere schaal worden toegepast.

Waar gaat de discussie over?

- Hoe kunnen we ons voorbereiden op extreme neerslag of extreme droogte? Kunt u zich voorstellen dat in laag gelegen gebieden niet meer gebouwd mag worden, of alleen onder bepaalde condities (bijv. verhoogd)?
- Vindt u het belangrijk dat drinkwater uit grondwater gewonnen blijft worden? Of kan drinkwater ook wel uit oppervlaktewater gewonnen worden?
- Hebt u een vernieuwend idee om de water- en kustveiligheid te waarborgen?

Thema bodem en ondergrond

Waarom een visie op bodem en ondergrond?

Bodem en ondergrond zijn belangrijk voor landbouw, winning van schoon drinkwater en van delfstoffen zoals zand en grind, duurzame energieopwekking en -opslag zoals geothermie, warmte- en koudeopslagsystemen (WKO), en voor natuur. Uitgangspunt in het Streekplan is een zorgvuldige omgang met bodem en ondergrond. Verontreiniging en uitputting worden voorkomen, en waardevolle bodemelementen zo min mogelijk aangetast. Ondergrondse opslag van schadelijke afvalstoffen, zoals radioactief afval en van CO2, vinden we ongewenst vanwege de onzekerheid over risico's. Het is belangrijk dat bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met effecten op bodem en ondergrond rekening wordt gehouden. Bijzondere bodemwaarden zoals archeologie moeten beschermd worden.

We hebben bezwaar tegen nieuwe opsporingen en winningen van diepe delfstoffen zoals olie en gas. De risico's van bodemdaling en evt. aardbevingen wegen voor ons zwaar. Gaswinning onder de Waddenzee en in de EHS vinden we niet gewenst. Gaswinning onder het IJsselmeer is alleen vanaf het vaste land mogelijk. Schaliegaswinning vinden we in heel Fryslân ongewenst vanwege de risico's. We hebben gepleit voor verplaatsing van de zoutwinning van Noordwest Fryslân naar de Waddenzee. Het Rijk heeft hier vergunning voor verleend.
Nieuwe ontgrondingen waar zand en grind worden gewonnen, zijn allereerst gericht op andere doelen zoals natuurontwikkeling, waterberging, of (vaar)recreatie. Ook uitbreidingen van bestaande winlocaties zijn bij voorkeur multifunctioneel.
We geven in het Frysk Miljeuplan 2015 prioriteit aan sanering van bodemverontreinigingen die risico's opleveren voor mensen of ecologie, of vanwege verspreiding (urgente spoedlocaties). WKO-systemen mogen niet in grondwaterbeschermingsgebieden worden aangelegd. Ook moet worden voorkomen dat WKO-systemen elkaar onderling negatief beïnvloeden.

Wat speelt er?

- Het wordt drukker in de bodem en de ondergrond. Naast duurzame energieopwekking zoals geothermie en WKO, gaat het ook om nieuwe vormen van opslag. Tegelijk is er meer aandacht voor het behoud van bodemkwaliteiten. Daarom moeten keuzes worden gemaakt op basis van een afwegingskader.
- In 2010 heeft het Rijk vergunningen verleend voor winning van aardgas onder de Waddenzee vanaf enkele bestaande boorlocaties op het vasteland. Het Rijk gaat ervan uit dat bodemdaling wordt gecompenseerd door natuurlijke aanvoer van sediment. Via het 'hand aan de kraan' principe wordt dit in de gaten gehouden.
- Het belang van kleine gasvelden neemt toe; het Rijk stimuleert de winning hieruit. In 2016 vindt een groot seismisch onderzoek plaats. De verwachting is dat in Fryslân nog onontdekte gasvelden liggen.
- De behoefte aan oppervlaktedelfstoffen, zoals zand en grind, zal waarschijnlijk afnemen. Tegelijk zijn er meer mogelijkheden om winning te combineren met maatschappelijke opgaven, zoals het verdiepen van meren en vaarwegen voor de recreatievaart, of het bestrijden van verdroging van natuurgebieden.

Waar gaat de discussie over?

- Hoe zorgen we er voor dat wat er onder de grond gebeurt past bij wat er boven de grond gebeurt? Zijn hiervoor afspraken of regels nodig?
- Wie is er verantwoordelijk voor dat de bodem niet uitgeput raakt en geschikt blijft voor allerlei gebruik?
- Vindt u dat in Fryslân:
  - gas, olie en/of zout gewonnen kunnen worden?
  - geothermie en opslag van stoffen en gassen op grote diepte kunnen plaatsvinden?
  - zand of grind op nieuwe locaties gewonnen kunnen worden?
  - bestaande zandwinplassen vergroot kunnen worden om meer zand of grind te winnen?

Zo ja, welke voorwaarden moeten hierbij gelden?

provinsje fryslân
provincie fryslân